

Asia: VN/13714/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Ehdotettu hyvinvointialuejakolaki (1 lakiehdotus)

-

Ehdotettu maakuntajakolaki (2 lakiehdotus)

-

Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

27 § – Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen

Tuen käyttötarkoitus

Kuten nykyisinkin, esityksen mukaan hyvinvointialue voisi taloudellisesti tukea valtuustoryhmien sisäistä toimintaa. Lisäksi esityksen mukaan olisi mahdollista

tukea ”valtuustoryhmän päätöksentekoon liittyvää muuta toimintaa”. Laista poistettaisiin mahdollisuus tukea toimenpiteitä, joilla valtuustoryhmät edistävät

hyvinvointialueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Esitettyä muutosta on perusteltu sillä, että osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista on säädetty muualla hyvinvointialuelaissa. Valtuustoryhmien demokratiaa edistävällä toiminnalla on kuitenkin näitä mahdollisuuksia täydentävä funktio, eikä sen tukemisen mahdollisuuden poistaminen laista ole tarkoituksenmukaista.

Käyttötarkoituksen määrittely tuesta päätettäessä

Jo voimassa olevan sääntelyn mukaisesti tukea myönnettäessä on yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Esityksessä korostetaan, että tukea ei voitaisi myöntää vuosittaisena kokonaissummana, vaan tuki voitaisiin myöntää vain erikseen yksilöityjen kustannuksien kattamiseen. Sääntely edellyttäisi, että tuesta päätettäessä hyvinvointialueen tulisi yksilöidä tuen käyttötarkoitus, jolloin tuen käyttäminen ei jää valtuustoryhmän vapaasti harkittavaksi.

Pirkanmaan hyvinvointialueella on toimittu esityksen mukaisesti tähänkin saakka. Aluehallitus on päättänyt tuen käyttökohteista Pirkanmaan hyvinvointialueella täydentämään hyvinvointialuelakia. Tukia on peritty myös takaisin, mikäli niitä ei ole käytetty käyttötarkoituksen mukaisesti. Käytäntöjen yhtenäistämiseksi käyttötarkoitussidonnaisuuden korostaminen on kuitenkin tarkoituksenmukaista. Erityisesti ryhmien mahdollisuus palkata tarvittaessa tuen avulla käyttöönsä sihteeriresurssia edistää hyvinvointialueen päätöksenteon sujuvuutta.

Raportoinnin läpinäkyvyyden parantaminen

Esityksessä ehdotetaan raportoinnin läpinäkyvyyden parantamiseksi, että tuen määrän lisäksi hyvinvointialueen tilinpäätöksessä tulisi ilmoittaa valtuustoryhmittäin tuen käyttökohteet.

Pirkanmaan hyvinvointialue kannattaa tuen käytön läpinäkyvyyden lisäämistä. Tuen käyttökohteiden raportointi ei aiheuta käytännössä ylimääräistä työtä hyvinvointialueella. Se vähentäisi kuitenkin median tietopyyntöjä aiheesta hyvinvointialueille, kun media saisi jatkossa tiedot suoraan tilinpäätöksestä.

87 § Palkkiot ja korvaukset

Kokouspalkkio

Nykyisen säännöksen mukaan ”Luottamushenkilölle maksetaan: 1) kokouspalkkiota;...” Pykälän 1 momentin 1 kohtaa täsmennettäisiin esityksen mukaan siten, että luottamushenkilölle maksetaan kokouspalkkiota ainoastaan toimielimen ja vaikuttamistoimielimen kokouksista. Kohtaa ei sovellettaisi erilaisiin toimielimen kokouksen ulkopuolisiin tilaisuuksiin ja kokoontumisiin. Toimielinten kokousten ulkopuolisista hyvinvointialueen järjestämistä tilaisuuksista voitaisiin maksaa 2 momentissa tarkoitettuja erillispalkkioita hyvinvointialueen harkinnan mukaan.

Nykyinen sääntely on jättänyt hyvinvointialueen linjattavaksi palkkiosäännössä, mitä ovat ne kokoonpanot, jotka ovat kokouspalkkioiden piirissä. Palkkiosäännössä on tavanomaisesti rinnastettu kokouspalkkion näkökulmasta kokouksiin toimieliimen muut tilaisuudet ja kokoontumiset kuten seminaarit ja koulutukset.

Esityksen muotoilu on ymmärrettävä siltä osin kuin sillä pyritään hillitsemään hyvinvointialueen kustannuksia. Sen sijaan esitetty muutos ei erityisen hyvin

toteuta hallituksen esityksen tavoitteita, joita ovat hyvinvointialueen päätöksenteon tehostaminen ja palkkioiden tason määrittelyn selkeyttäminen.

-Hyvinvointialuelain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on luoda edellytykset itsehallinnolle kuntia suuremmalla hallintoalueella sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiselle hyvinvointialueen toiminnassa. Lain tarkoituksena on myös edistää hyvinvointialueen toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä sekä luoda hyvinvointialueelle edellytykset tukea asukkaidensa hyvinvointia.

-Hyvinvointialueiden laajuus verrattuna esimerkiksi kuntaorganisaatioihin (valtuutettujen määrä, asukkaiden määrä, maantieteellinen laajuus) aiheuttaa erityisiä tarpeita päätösten ja muutosten suunnittelu- ja valmisteluvaiheelle. Hyvinvointialuelain tarkoituksen toteuttaminen edellyttää hyvinvointialueen päättäjien laajaa osallisuutta ja vuorovaikutusta varsinaisten päätöskokousten ulkopuolella. Pirkanmaalla aluevaltuuston asemaa on vahvistettu perustamalla valtuuston valiokunnat. Valiokunnat eivät ole lain tarkoittamia juridisia toimieliimiä vaan niille on määriteltä laajoja valmistelutehtäviä aluevaltuuston päätösvaltaan kuuluvissa asioissa. Lakiesityksen pohjalta valtuuston valiokuntien jäsenille maksettavat korvaukset tulisi jatkossa maksaa erilliskorvauksina eikä varsinaisina kokouspalkkioina vaikka valiokuntien työskentely on osa valtuuston toimintaa. Näin pitkälle menevät määrittely laissa ei ole tarkoituksenmukaista, vaan se, mistä tilaisuuksista kokouspalkkioita voitaisiin maksaa, tulisi jättää itsehallinnollisten alueiden omaan päätösvaltaan.

-Perinteisten muodollisten kokousten korostaminen palkkion perusteena ei ole linjassa sen kanssa, miten sääntelyssä muutoin nykyisin ymmärretään varsinaista päätöksentekoa edeltävän osallisuuden ja vuorovaikutuksen merkitys. Päättäjien valmisteleva vuorovaikutus, työpajat, seminaarit ja keskustelut sekä valiokuntavalmistelu ovat merkittävä päätöksenteon sujuvoittamisen ja tehostamisen keino.

-Hyvinvointialue voi hallita luottamushenkilökustannuksia monella eri tavalla. Demokratiakustannusten (kokousmäärät, työskentelytavat yms.) hyvä ja ennakkoiva talousarviovalmistelu ja kulujen seuranta toimintavuoden aikana on lähtökohta. Tärkeää on määrittellä erilaisista poliittisen johtamisen foorumeista johtuvien kustannusten korvausperusteet: miltä osin näihin osallistuminen sisältyy esimerkiksi puheenjohtajien vuosipalkkioihin tai kokouspalkkioihin ja miltä osin niistä maksetaan korvaus erikseen. Tämä tarkastelu on esimerkiksi

Pirkanmaan hyvinvointialueella ajankohtainen ja tästä hallituksen esityksestä riippumatonta valmistelua.

-Esitetty sääntely menettää helposti merkityksensä, mikäli käytäntöjä teknisesti muutetaan siten, että seminaareja ja koulutuksia ryhdytään pitämään muodollisten kokousten sisällä.

Palkkioiden tason määrittely

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen palkkioiden tulisi olla kohtuullisia ottaen huomioon hyvinvointialueen toiminta ja talous. Palkkioiden suuruus perustuu luottamushenkilön asemaan ja tehtäviin.

Hyvän hallinnon näkökulmasta esityksen perusteet palkkioiden tasolle ovat luontevia, mutta eivät tuo erityistä konkretiaa palkkioiden määrittelyyn.

Muut huomiot esityksestä

Esityksen taloudellisista vaikutuksista

Esityksellä toteutettaisiin hallituksen päätös, jonka mukaan päätöksenteon tehokkuutta hyvinvointialueilla lisätään rajoittamalla pysyvästi valtion rahoituksen

käyttöä 5 miljoonalla eurolla ryhmärahojen ja kokouspalkkioiden kustannuksiin vuodesta 2026 alkaen. Pirkanmaan hyvinvointialueella tämä tarkoittaa 10

prosenttia (0,5 me).

Esityksessä todetaan, että sen mukaisen muutoksen taloudellisia vaikutuksia ei ole mahdollista arvioida tarkasti, koska ne muodostuvat kunkin hyvinvointialueen toimielinrakennetta, toimielimien jäsenmääriä, kokousten määriä ja korvausten suuruutta koskevien päätösten mukaisesti. Kokouspalkkioita koskevan säännöksen muutoksen arvioidaan vähentävän kokouspalkkioiden määrää. Myös valtuustoryhmien tuen määrän arvioidaan pienentyvän säännösmuutosten vuoksi. Käytettävissä olevien hyvinvointialueiden taloutta koskevien tietojen perustella voidaan arvioida, että säännöksiin esitettyjen muutosten vaikutus voisi olla 25 prosenttia. Arvio sisältää epävarmuuksia.

-Pirkanmaan hyvinvointialue on varannut talousarvioon ryhmärahaa valtuustosopimuksen mukaisesti 5 000 euroa/valtuutettu (395 000 euroa vuodessa). Ensimmäisen valtuustokauden aikana ryhmärahaa myönnettiin 268 000–390 000 euroa vuodessa riippuen siitä monelleko ryhmälle tukea

myönnettiin ja perittiinkö tukea takaisin. Näin ollen hallituksen esityksen taloudelliset vaikutukset olisivat Pirkanmaan hyvinvointialueella 0,2–0,3 M€ suuremmat kuin mitä

hyvinvointialue on tosiasiassa vuosittain ryhmärahaa myöntänyt. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että hyvinvointialueen tulisi tehdä rahoituksen pienenemistä vastaavat kustannussäästöt luottamushenkilökustannuksiin palkkiosääntöä muuttamalla tai vaihtoehtoisesti etsiä lisäsäästöä hyvinvointialueen muusta toiminnasta.

-Esityksen taloudellinen vaikutus Pirkanmaan hyvinvointialueella ryhmärahoja koskevan sääntelyn osalta riippuu pitkälti siitä, mille tasolle hyvinvointialueen poliittiset päättäjät arvioivat vuosittaisen tuen enimmäismäärän/määrärahan asettuvan. Verrokkitasona voisi olla tarkoituksenmukaista käyttää suurissa kaupungeissa käytössä olevien ryhmärahojen määrää. Esimerkiksi Tampereen kaupunki on myöntänyt ryhmärahaa enintään 2 000 euroa/valtuutettu vuodessa.

Jo nykyisellään tuen käyttökohteet Pirkanmaan hyvinvointialueella ovat olleet esitetyn sääntelyn mukaisia, joten käyttötarkoituksen muutoksesta säästöä ei arvioida syntyvän.

-Kaikki poliittiset ryhmät eivät ole nostaneet tukea Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tältä osin ei synny myöskään kustannussäästöä suhteessa nykytilaan.

-Esitys ei riittävästi huomioi sitä, että hyvinvointialueen demokraattisessa päätöksenteossa tarvitaan välttämättä valtuustoryhmien sisäisen vuorovaikutuksen lisäksi poliittisen valmistelun foorumeita, jotta erilaiset näkökulmat saadaan sovitettua yhteen ja varsinainen päätöksenteko kokouksissa on tehokasta. Vaikka tiukka taloudenpito on tarpeen ulottaa kaikkeen hyvinvointialueen toimintaan, ei ole realistista lähteä siitä, että päättäjät käyttäisivät nykyistä laajemmin aikaansa poliittisiin luottamistoimiin ilman asianmukaista kompensatiota.

Lielähti Katri
Pirkanmaan hyvinvointialue - Aluehallitus